

**Ludwig van Beethoven, Σονάτα για πιάνο αρ. 1, σε φα-ελάσσονα, opus 2 αρ. 1 (1793-1795):
I. Allegro, μ. 1-8 και 9-20**

Το πρώτο από τα δύο αποσπάσματα που αναλύονται εδώ αποτελεί το κύριο θέμα του μέρους αυτού και συνίσταται σε μία φράση, η οποία διαμορφώνεται υποδειγματικά κατά τις προδιαγραφές μιας προτάσεως στην τονικότητα της φα-ελάσσονος. Το θέμα εκτείνεται συνολικά σε οκτώ μέτρα (με έναρξη από άρση μισού χρόνου) και η βασική του ιδέα παρουσιάζεται δύο φορές στα μ. 1-2 και 3-4: εν πρώτοις, τα δύο μοτίβα που την συγκροτούν (ο ανιών αρπισμός που υπερβαίνει την οκτάβα και η κατιούσα βηματική φιγούρα τριήχου δεκάτων-έκτων που καταλήγει με μια περιστροφή στον προηγούμενο αρπισματικό φθόγγο) βασίζονται στην συγχορδία της τονικής, ενώ στο παράλλαγμα που ακολουθεί άμεσα (στο δεύτερο δίμετρο) το ίδιο υλικό αναδιατυπώνεται πλέον επί της δεσπόζουσας (V_5^6), ως είθισται σε πολυάριθμες ανάλογες περιπτώσεις. Κατ' αυτόν τον τρόπο, το πρώτο σκέλος της προτάσεως έχει ήδη ολοκληρωθεί με την αναγκαία διπλή παρουσίαση της βασικής ιδέας. Από εκεί και έπειτα, στα μ. 5 και 6 διακρίνεται η έναρξη του δεύτερου σκέλους με την αναμενόμενη συνέχιση, όπως τεκμαίρεται εν προκειμένω από τις παράλληλες διαδικασίες της αποσπασματοποίησης και της επιτάχυνσης του αρμονικού ρυθμού: με την απομόνωση του δεύτερου μονάχα στοιχείου της βασικής ιδέας (πρβλ. τα μ. 5 και 6 με το μ. 2 ή το μ. 4), οι δίμετρες δομικές μονάδες από την έναρξη της παρούσας φράσεως συρρικνώνονται τώρα σε μονόμετρες, ενώ συγχρόνως και ο αρμονικός ρυθμός πυκνώνει με την εμφάνιση μίας διαφορετικής συγχορδίας ανά μέτρο (i, V_3^4) και όχι ανά δίμετρο, όπως προηγουμένως στο πρώτο σκέλος της προτάσεως. Τέλος, στα μ. 7-8 λαμβάνει χώρα η πτωτική διαδικασία με νέο (ουδέτερο) μοτιβικό υλικό: η αρμονική λειτουργία της τονικής ολοκληρώνει την μακρά επέκτασή της από το μ. 1 στον πρώτο χρόνο του μ. 7 (i^6), ακολουθούμενη από αυτές της προδεσπόζουσας στον δεύτερο χρόνο του ίδιου μέτρου ($ii_{[5]}^6$) και της δεσπόζουσας στο μ. 8, που αποπερατώνει το θέμα με μία μισή πτώση (και τομή). Η δομή της προτάσεως διέπεται στην παρούσα περίπτωση από απόλυτη συμμετρία, καθώς τόσο το πρώτο όσο και το δεύτερο σκέλος της έχουν την ίδια ακριβώς έκταση (από τέσσερα μέτρα έκαστο): επιπλέον, οι δομικές λειτουργίες της συνέχισης και της πτώσεως στο δεύτερο σκέλος διακρίνονται εμφανώς η μία από την άλλη σε δύο διαδοχικά δίμετρα.

Η επόμενη φράση (μ. 9-20) λαμβάνει ως αφετηρία της την δίμετρη βασική ιδέα του παραπάνω θέματος, την οποία και παρουσιάζει στα μ. 9-10 στην ελάσσονα δεσπόζουσα (v). Εκ των υστέρων, βέβαια, γίνεται αντιληπτό ότι η φράση αυτή αναφέρεται σχεδόν καθ' ολοκληρίαν στην τονικότητα της Λα-ύφεση-μείζονος, οπότε ήδη η αρχική αυτή συγχορδία κατανοείται κατά μείζονα λόγο ως η αντιθετική της νέας τονικής (iii). Ακολούθως, στα μ. 11-14 φαίνεται να εκδηλώνεται μία συνέχιση (με όρους προτάσεως), καθώς το αμέσως προηγούμενο υλικό αναπτύσσεται αλυσιδωτά σε μονόμετρα (αποσπασματοποίηση) αλλά και επιταχύνοντας τον αρμονικό ρυθμό σε μια διαδοχή κατά πέμπτες (vi_3^4 [ή IV^2], ii^7 , V_3^4 , D), προτού στα μ. 15-16 πραγματοποιηθεί μία μισή πτώση στην Λα-ύφεση-μείζονα (ii^6 – vii/V, V), η οποία μάλιστα επαναλαμβάνεται άλλες δύο φορές, στα μ. 17-18 και 19-20, για λόγους έμφασης, προεκτείνοντας καταληκτικά την οκτάμετρη αυτή φράση σε τέσσερα ακόμη μέτρα. Επομένως, από το μ. 11 κ.εξ. διαμορφώνεται αδιαμφισβήτητα μία (τετράμετρη) συνέχιση και μία (δίμετρη) πτώση, που θα μπορούσαν κάλλιστα να αντιστοιχούν στο δεύτερο σκέλος μίας προτάσεως, *εάν βέβαια η φράση αυτή είχε όντως ξεκινήσει με τέτοιες προϋποθέσεις*: διότι, στην παρούσα περίπτωση, η βασική ιδέα των μ. 9-10 διατυπώθηκε μία μονάχα φορά και δεν επαναλήφθηκε καθ' οιονδήποτε τρόπο, όπως απαιτείται για την συγκρότηση μιας προτάσεως! Ακόμη λοιπόν κι αν η φράση των μ. 9-20 πληροί τις περισσότερες από τις προϋποθέσεις για μια πρόταση, στερείται εντούτοις μία πολύ βασική – *την διπλή παρουσίαση της βασικής ιδέας*, η έλλειψη της οποίας ακυρώνει ήδη εκ προοιμίου αυτήν την προοπτική: η παρούσα φράση δεν λογίζεται επομένως ως πρόταση, όσο κι αν εξελίσσεται κατά τρόπον παραπλήσιο προς τις

προτασιακές δομικές προδιαγραφές από ένα σημείο και έπειτα. Στην πραγματικότητα, αυτή η δεύτερη φράση του μέρους είναι παράγωγη της αρχικής (του κυρίου θέματος στην φα-ελάσσονα) και προβαίνει σε αναδιατύπωση και ανάπτυξη του περιεχομένου εκείνης, έχοντας όμως μια πιο ελεύθερη (“χαλαρή”) δομική συγκρότηση και επιδιώκοντας πρωτίστως να μεταβεί από την αρχική και κύρια (ελάσσονα) τονικότητα στην δευτερεύουσα (μείζονα) σχετική της: επιπλέον, δεν συνιστά ούτε το δεύτερο σκέλος μιας ευρύτερης περιόδου, αφού, παρά την κοινή της θεματική αφετηρία με την εναρκτήρια φράση του μέρους, όχι μόνο δεν καταλήγει σε ισχυρότερη πτώση από εκείνη, αλλά διατυπώνει ξανά μία μισή πτώση που είναι πλέον και ασθενέστερη (καθ’ ότι εκδηλώνεται σε δευτερεύουσα τονικότητα έναντι της κύριας), οπότε σε τελική ανάλυση δεν διαμορφώνει παρά ένα δεύτερο τμήμα, μετά το *κύριο θέμα* – την λεγόμενη *μετάβαση* στο ευρύτερο πλαίσιο της εκθέσεως μιας μορφής σονάτας.

4 Δεκεμβρίου 2024
Ιωάννης Φούλιας